

Nyhetsbrev om nationalparken

Nyhetsbrevet om Färnebofjärdens nationalpark utges av förvaltaren, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, två gånger per år.

Syftet är att sprida information om aktuella händelser, som berör nationalparken.

Nyhetsbrevet sänds som gruppårsändelse till dem som bor nära parken. Om du inte får nyhetsbrevet kan du lämna din adress till naturum i Gysinge, så ser vi till att du får brevet hemskickat till dig från och med nästa nummer.

Nyhetsbrevet finns även att hämta vid naturum i Gysinge.

Nationalparksförvaltningen

Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle
Tel. 026-17 10 00

Kontaktperson
Jonas Lundin
Tel. 026-17 12 53
jonas.lundin@x.lst.se

• **Platskontor**
Naturum Färnebofjärden
Gysinge Bruk
810 21 Gysinge

Kontaktperson
Jennie Dalethsson
Tel 0291-47 10 42
Mobil 070-508 43 32
Fax 0291-47 10 49
jennie.dalethsson@x.lst.se

• **Hemsida**
www.farnebofjarden.se

Vill du besöka oss på kontoret är det bra om du ringer först, så att vi finns på plats.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Färnebofjärden

NYHETSRETT FRÅN FÄRNEBOFJÄRDENS NATIONALPARK

NR 2/2007 • WWW.FARNEBOFJARDEN.SE

Nya vittryggar på gång

Under lång tid var Färnebofjärden landets säkraste plats att få se vittryggig hackspett. I takt med att de gamla lövskogarna försvunnit har dock arten nästan utrotats och är idag landets mest hotade skogsfågel. Men nu är det nya hackspettar på gång.

Den vittryggiga hackspetten tillhör en av vår faunas verkliga specialister. Det har gjorts att den inte hunnit anpassa sig till de produktionsinriktade skogarna. Fågeln behöver gamla lövskogar där den hittar sin föda i form av stora skalbaggs-larver. Särskilt gamla aspar har visat sig vara viktiga.

Den vittryggiga hackspetten behöver upp emot 100 hektar stora lövskogar med 30 kubikmeter döda och döende lövträd per hektar. Det motsvarar minst 30 döda alar, 35 döda aspar och 60 döda björkar per hektar. I ett opåverkat naturlandskap är det helt normala mängder.

Fyra fåglar utsläppta

Sedan ett par år tillbaka genomförs en kraftsträngning från myndigheter, skogsbolag och Naturskyddsföreningen för att rädda den vittryggiga hackspetten. De aspriska svämskogarna i Färnebofjärden utgör tillsammans med omkringliggande lövskogar ett av de mest lämpliga områdena för arten i landet. Och fortfarande finns det en ensam hona kvar.

Parkförvaltningen har huggit ut granar i de aspriska svämskogarna och även ringbarkat björkar för att skapa bra substrat för skalbaggs-larver som kan bli hackspettsföda. Även om restaureringarna kommer att behöva ske i mycket större omfattning har områdena redan blivit bra för hackspettar.

Naturskyddsföreningen har med hjälp av ornitologer släppt ut fyra unga vittryggiga hackspettar i nationalparken. Fåglarna kommer från en avelsläggning på Nordens ark och från Norge. I början

Foto: Ulfrik Löfberg

Återvändare. Vittryggig hackspett är på väg tillbaka.

av juli satte vi upp en stor, specialbyggd bur i en älvnära lövskog. Efter att fåglarna stuttit en vecka i sin bur öppnade vi luckan en tidig morgon. Det tog ett tag innan de hoppade ut och satte sig på utsidan av burens. Det är precis så vi vill att de skall göra. De skall känna sig trygga i burens och veta att de alltid kan hitta mycket mat där.

Bilda par och få ungar

Det är vår stora förhoppning att de utsläppta fåglarna skall stanna kvar i parken, bilda par och få egna ungar. Detta har faktiskt hänt i år i Värmland, där vi släppte ut fåglar 2005. De har nu häckat och fått ut hela fyra ungar, vilket är den största kända kullen av vittryggiga hackspettar de senaste tolv åren i Sverige.

Kristoffer Stighäll, projektledare

Fotnot. En längre version av artikeln kan läsas på www.farnebofjarden.se.

Svämmar för lite

▼▲▼ Dalälven svämmar över för lite anser naturvårdarna. Följden är att granen tar över lövskogen och älvängarna växer igen.

Sidan 2

Naturum växer

▼▲▼ Naturums verksamhet växer. Totalt har det i år varit både fler programpunkter och besökare än i fjol.

Sidan 3

Hållbart fiske

▼▲▼ Vissa begränsningar har införts för att fisket i Färnebofjärden ska vara långsiktigt hållbart.

Sidan 4

Lövskogen hotas när älven inte svämmar

När vattnet inte svämmar över naturligt på våren får granen fäste och tar över lövskogen. Älvängarna växer igen av sly vilket påverkar både växter och djur. Därför har ett projekt startats för att utreda vad som kan göras åt problemet.

Många oroas över förändringarna i naturen längs Nedre Dalälven. Därför har länsstyrelserna i Gävleborg, Västmanland, Uppsala och Dalarna tillsammans med Fiskeriverket, Naturskyddsföreningen och Upplandsstiftelsen fått bidrag från Naturvårdsverket för att utreda problemet.

Nedre Dalälven, inklusive Färnebofjärden, är ett område med säregen karaktär. Här möts nord och syd. I denna gränsszon hittas växter och djur från de båda regionerna, vilket ger en helt unik mångfald. Här finns en labyrint av fjärdar, kanaler, otaliga öar och en för Skandinavien sällsynt flora och fauna.

Många skyddade områden

Längs älven växer svämskogar där lövträd som asp och ek dominerar och ger förutsättningar för bland annat flera sällsynta arter av insekter. I andra områden finns ljusa, öppna älvängar.

Många av områdena är naturreservat och Natura 2000-områden. Förutom nationalparken finns totalt 25 skyddade områden och flera är under bildande. Gemensamt för alla är att de formats av sin närhet till vatt-

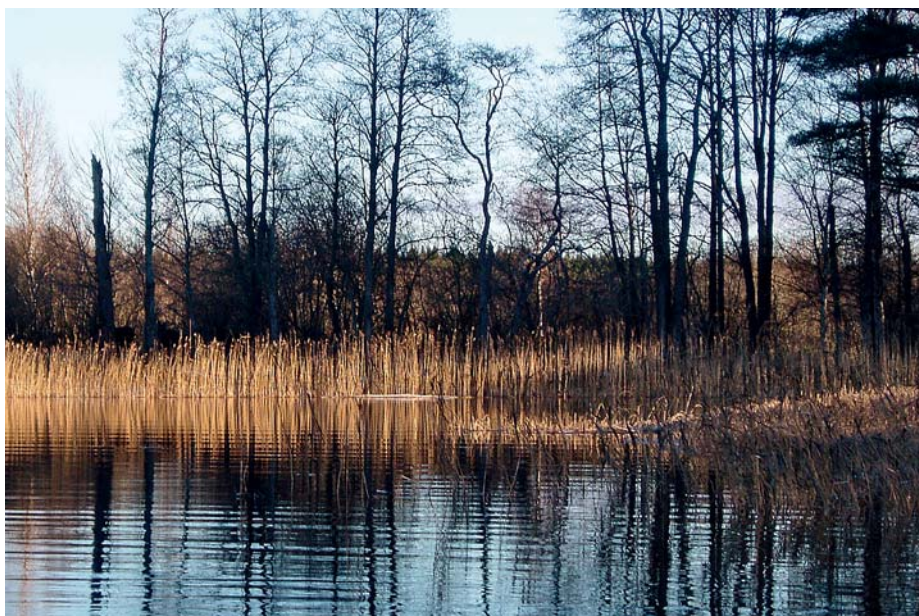

Foto: Anna Jansson

Översvämning viktig. Lövskogarna och de öppna älvängarna längs Dalälven är viktiga för många växter och djur. När vattnet inte svämmar över i samma utsträckning som tidigare hotas viktiga naturvärden.

net. Nedre Dalälven har även utsetts till område av riksintresse – nationellt särskilt värdefullt – ur aspekterna naturmiljö, kulturmiljö och fiske. Detta är den högsta kategorin i en sådan klassning.

För lite översvämningar

Naturen har emellertid ändrats under senare år. Granträd, som i motsats till svämskogsarterna inte tål perioder med rötterna i vatten, håller på att ta över där det tidigare enbart funnits lövskog. Detta innebär att insekter, lavar och andra organismer som är beroende av lövskogen riskerar att försvinna. Bland dessa är flera rödlistade arter. Även älvängarna gror igen av sly och buskar vilket berövar ängsväxterna ljus så de inte klarar sig.

Förändringen beror i hög grad på vattenföringen i Dalälven, som i likhet med många av våra älvar är reglerad med ett antal kraftverksdammar. Kraftbolagen vill gärna magasinera vatten under vår, sommar och höst för att sedan använda vattnet till elproduktion under vinterhalvåret.

Detta betyder att vattenföringen är mer jämnt utspridd över året och man får inte de

översvämningar som håller landskapet öppet och granetableringen i schack.

Projektets innehåll

Det ettåriga projektet syftar till att samla in kunskap om vilka naturtyper, arter och naturvärden som berörs och utvärdera omfattningen av problemen. Vidare ska en undersökning göras av vilka åtgärder i förhållande till vattenföringen som kan vidtas och vilka effekter det förväntas ge.

För att få en så komplett bild som möjligt är det viktigt att vi får in allt material som kan bidra med kunskap om naturen, fisket och vattenmiljön i Nedre Dalälven.

Maria Widemo

HÖR GÄRNA AV DIG

▼ **Känner du till** tidigare inventeringar och mätningar? Kontakta gärna Maria Widemo som är projektledare. Du når henne via e-postadress Maria.Widemo@x.lst.se eller tel 026-17 12 74.

▼ **Mer information?** Vill du veta mer, besök gärna projektets hemsida via www.x.lst.se.

Illustration av Jonas Lundin

När kommer strömstaren?

▶▶ På senhösten är strömstaren, *Cinclus cinclus*, tillbaka i forsarna kring Färnebofjärden. Från utsikten i naturum kan man se hur strömstaren sitter på en sten eller iskant vid det rinnande vattnet, för att plötsligt försvinna ner i de forsande strömmarna. Med vingarna tar den sig fram i vattnet och jagar vatteninsekter, framförallt sländelarver. Den kan också promenera eller springa på botten. Dess kompakta kropp och vattenavstötande fjäderdräkt

gör den till en hårdig vinterbadare och den klarar vintern bra i Syd- och Mellansverige.

Strömstaren är obetydligt mindre än en vanlig stare. Den känns lätt igen på den chokladbruna dräkten, den stora, vita hakklappen och den korta stjärten som hålls uppåtriktad. Typisk är också dess knixande rörelser, när den sitter vid vattnet. Strömstarna som ses under vinterperioden, är troligen fåglar från norra Sverige som övervintrar här.

Jennie Dalethsson

Naturum utökar verksamheten

Blomstervandring, fladdermuskväll och äventyr på älven. Det är några av de populära aktiviteter naturum arrangerade under sommaren. Totalt var det både fler programpunkter och besökare än förra året.

En favorit från 2006 var bäversafarin. I år har vi kört fem turer, med totalt elva observerade bävvar. Detta är en aktivitet som vi garanterat kommer att fortsätta med nästa år. Även båtutur, blomstervandring, fladdermuskväll, äventyr på älven samt svampexkursion är redan beprövade aktiviteter från föregående år, som blev succé också denna säsong.

Nytt för i år är tipspromenaden som äger rum en helg varje månad under hela året. Promenaden består av både barn- och vuxenfrågor, med nytt tema varje gång. Några av de teman som varit i sommar är Linné, Vanliga djur i naturen och Färnebofjärdens Nationalpark. Vinst är vanligen böcker och våra egna magnetiska bokmärken.

En mycket populär nyhet i år var flugfiskekurs. Den var så eftertraktad att vi ordnade två extra tillfällen. Samtliga kurstillfällen var fullbokade och detta är också en given favorit att fortsätta med.

Även fjärilsskådningen som arrangerades i maj var uppskattad. 23 nyfikna deltagare fick se och lära sig mer om dessa vackra varelser.

I juli satsade vi återigen på aktiviteter varje dag, vilket blev mycket lyckat. Måndagar och tisdagar var det rovdjurstimme, onsdagar och torsdagar fjärilstimme och på fredagar, lördagar och söndagar erbjöds båtutur i nationalparken. De flesta aktiviteterna var välbesökta och konceptet med aktivitet varje dag i juli kommer att upprepas.

Kafé Ny´fiket

Söndagen den 7 oktober var det så dags för officiell invigning av naturums nya lokaler samt Kafé Ny´fiket. Dagen gick i äpplets tecken och cirka 200 personer besökte de nya lokalerna. Många besökare deltog i de aktiviteter som erbjöds.

Äppelkåseri, äppelpyssell, äppelsortsbestämning och tipspromenad var några punkter som stod på programmet. I Kafé Ny´fiket såldes stora mängder smarriga äppelbakverk och i den nya stora salen visades en konstupställning med tavlor av konstnären Britt Hedén. Intresset för "äppeldagen" var stort och jag hoppas att den kan bli en tradition.

Nu är planeringen inför nästa års aktiviteter i full gång. För tillfället arbetar vi med utformningen av den skol- och barninriktade verksamhet som till stor del ska bedrivas i de nya lokalerna.

Äppeldag. Äppelexperterna Olle Ridelius och Hilding Karlsson sortbestämmer äpplen åt nyfikna besökare.

Där finns bättre möjligheter för naturum att planera och ta emot grupper. Naturum Färnebofjärden har även tidigare haft många aktiviteter för barn. Men våra lokaler har begränsat oss till att ta emot de barn som kommer på fritiden tillsammans med sin familj.

När vi nu får tillgång till nya lokaler kan vi erbjuda alla barngrupper – vare sig det rör sig om scouter, skolan eller förskolan – fördjupning i olika ämnen under en hel- eller halvdag.

Rovdjursmånad

Under november kör naturum repris på förra årets rovdjursmånad. Även i år kommer ett antal av Sveriges mest erfarna rovdjursforskare och förvaltare till Gysinge för att dela med sig av de senaste rönen från rovdjurens värld.

Som alltid kan program för naturums aktiviteter hittas på vår hemsida under Aktuellt, hämtas i naturum eller fås via mail (kontakta oss om du vill stå med på vår "Intressemaillista").

Varmt välkommen till höstens och vinterns aktiviteter!

Jessica Berg

NOTERAT

Åsbyvallen

Restaureringen av ängarna vid Åsbyvallen beräknas ske under vintern 2007-2008. Sly ska tas bort och stubbar och tuvor fräsas. Restaureringen följs av årlig slåtter.

Ny vandringsled

En ny vandringsled har anlagts i samverkan mellan nationalparksförvaltningen, Sandvikens kommun och Gästrikeleden. Leden går från Färnebofjärdens camping, via Lisslen till Gysinge. Den följer älvkanten och passerar många olika naturtyper.

Rustning av stugor

Rust av stugor har påbörjats i parken. Det gäller Torröstugan i Tyttbo, Alderbäcksstugan i Alderbäcksrör, Bengts stuga på Gärdsvikarna och Kungsgårdens fåbod. Alla stugor, utom Torröstugan kommer att stå öppna för allmänheten året runt.

Nya vindskydd

Two nya vindskydd är inköpta. De ska sättas upp vid Lisslen och vid Kölforsbron (Lillån). Nya eldstäder ska också byggas och några av de befintliga eldstäderna renoveras.

Bränning

Naturvårdsbränningen i Tinäset blev inte av under sommaren eftersom de optimala förutsättningarna för bränning inte infann sig. Det var för fuktigt i marken och då blir inte effekten av branden den önskade. Bränningen sker troligen nästa sommar istället.

Notistexter: Jennie Dalethsson

PERSONALNYTT

Nationalparksförvaltare Anna Jansson är föräldraledig till september 2008.

Vikarie under föräldraledig-heten är Jennie Dalethsson, biolog med naturvårdsinriktning. Hon kommer att arbeta med administration, praktiskt arbete i nationalparken och som värd vid naturum.

▼▲ Inventeringen av fiskgjusarna påbörjades som vanligt i månads-skiftet april/maj. Det ruvade fåglar vid fjorton boplatser, vilket var en ökning med två stycken jämfört med förra året. I början av sommaren blåste det ovanligt mycket och vid ring-märkningen i juli upptäckte vi att fyra bon mer eller mindre hade blåst sönder. Fiskgjusens boplatser är utsatta eftersom de oftast byggs bo i toppen av tallar. Men det var fortfarande häckning vid åtta bon och flera hade två eller tre ungar.

I år blev tolv ungar flygga vilket är fyra färre än förra året. Årets lägre antal beror troligen på den blåsiga sommaren. Förhoppnings-vis är årets nykomlingar snart vid övervintringsplatserna söder om Sahara.

Inga-Britt Persson

GRÖNA KUNSKAPSHUSET

▼▲ Verksamheten fortsätter att öka i Gröna Kunskaps huset, GK. Det har varit fler bokade besök i olika former och fler guidade turer, både kanotturer och vandringar på Östahalvön. Flertalet aktiviteter har även genomförts för lärare och skol-klasser. Under sommaren var det öppet fyra timmar dagligen med ett snitt på tio besökare per dag utöver bokade grupper. Även i år har vi haft en mycket uppskattad utställning med naturmotiv av Jan Storm.

Arbetet med att utveckla Östahalvön till ett modellområde för skogsbruk fortsätter. Det innebär bland annat att utveckla pedagogiska leder och stigar. Detta är ett stort projekt och sker i samarbete mellan GK, Högskolan i Gävle, Skogsstyrelsen, Mellanskog, Mälardalens högskola och kommunekologen.

Under Salamässan, en av de mässor vi ställt ut på i år, fick vi ta emot ett bidrag från Sala Sparbank till en demonstrationsanläggning för dagfjärilar. Det är vi glada för och arbetet har redan påbörjats.

Under hösten fortsätter vi med månadsaktiviteter. De inleddes med en uppskattad svamphelg med Bo Eriksson. I september informerade Mirjam Lööf om Projekt vitryggig hackspett.

Östahalvön klassas nu som ett av smultronställena i Uppland. Med anledning av detta anordnades i oktober en vandring i Linnéansk anda under ledning av sakkunnige Lars-Thure Nordin. Den 15 november kommer Karl Nyremo och visar naturfilm. Den 10 december är det dags igen för "Kura skymning" då skrönor från bygden berättas.

För mer information, besök vår hemsida www.gkh.se.

Styrelsen för Gröna Kunskaps huset

Gruppförsändelse till hushåll

Svanenmärkt trycksak på 100% returpapper

Produktion: Journalistgruppen Media 21 Tryck: Arkpressen november 2007

AVSÄNDARE:
Länsstyrelsen
i Gävleborgs län
801 70 Gävle

Fisket ska vara hållbart

Fiskevårdsarbetet i Färnebofjärden bedrivs på flera sätt. Aktiva åtgärder som utplantering av ål och utplacering av lekbottnar för gös sker parallellt med en reglering av fisket. Målet är ett hållbart fiske för kommande generationer.

Under 2007 trädde ett antal nya regler i kraft inom Färnebofjärdens fiskevårdsområde. All gädda över 100 cm måste till exempel sättas tillbaka i vattnet för att den storvuxna gäddan i området ska bevaras.

Minsta maskstorlek vid nät-fiske har också ökat. Detta för att motsvara den tillåtna minimalängden på gös. Vidare har en utökad period för förbud av nät- och långrevsfiske införts, bland annat för att ett stort an-

tal fiskegäster befinner sig i området under denna tid. Risken är också stor att den varma temperaturen snabbt förstör fångsten.

Den fångst som tas från Färnebofjärden är endast avsedd för husbehovsfiske, alltså som föda för fiskaren med familj.

Att skänka eller försälja den fångade fisken strider mot såväl nationalparkens som fiskevårdsområdets regler. Sådana aktiviteter ska meddelas till polisen, nationalparksförvaltningen eller fiskevårdsområdet.

Med den stora mängd fiskegäster som nu besöker området är det viktigt att alla medverkar till ett acceptabelt uttag av fisk för att det ska vara hållbart.

Erik Stål

Foto: Jennie Dalethsson

Hållbart. Vissa begränsningar har införts för att fisket i Färnebofjärden ska vara långsiktigt hållbart.

Var med ! tipsfrågor och tävla

Svara på frågorna nedan och skicka in de rätta tipssvaren till oss. De tio första rätta svaren får en bok om fåglar. Samtliga svar går att finna i detta nummer av Färnebofjärdens nyhetsbrev. Lycka till!

1. Var ska de två nya vindskydden sättas upp?

- 1. Vid Lisslen och vid Lillån
- x. Vid Aggerån och vid Idstensundet
- 2. Vid Fågleån och vid Sjöforsen

2. När kommer strömstaren till Färnebofjärden?

- 1. På senhösten
- x. På vårkanten
- 2. På midvintern

3. Om du i Färnebofjärden, fiskar upp en gädda som är över 100 cm, ska den...

- 1. ätas upp så fort som möjligt
- x. skickas till museum
- 2. sättas tillbaka till vattnet

4. Fiskgjusen bygger oftast sitt bo...

- 1. på klipphyllor
- x. i toppen av tallar
- 2. i gropar i marken

5. Vad av följande är nytt för i år, för naturum?

- 1. Frågestund varje fredag, luftgevärsskytte och ny film
- x. Tipspromenad varje månad, flugfiskekurs och nya lokaler
- 2. Naturumvandring varje jul, fjärilspyspel och nya montrar

Skicka in ditt svar senast den 15 januari 2008!

Fråga	Svar
1	
2	
3	
4	
5	

namn .....

adress .....

postadress .....

Fyll i, klipp ur och skicka kupongen till oss på adress: Färnebofjärdens nationalpark, Gysinge Bruk, 810 21 Gysinge